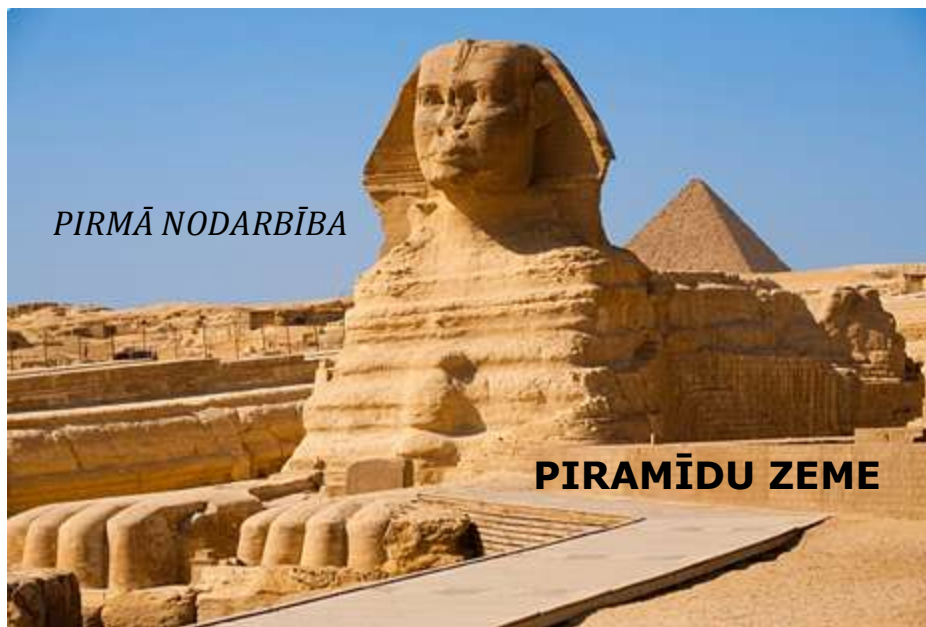

Neviens Ēģiptes apmeklētājs nevar stāvēt milzīgo Gīzas piramīdu pakājē Kairas apkārtnē un nebūt sajūsmā, aplūkojot šo milzīgo vēstures pieminekli. Kurš tās uztaisīja? Kāpēc? Kā viņi varēja smagos akmeņus novietot īstajā vietā? Kā viņi ieguva matemātikas zināšanas, lai ar tādu precizitāti uzbūvētu piramīdas?

Lai iegūtu atbildes uz šiem un vēl daudziem citiem jautājumiem, mums jāizpēta senās vēstures mīti, un jāapgūst senās Ēģiptes diženums.

Pirmie iespējamie pavedieni par šīs apbrīnojamās tautas sākumu atrodami Bībeles vēsturiskajos ierakstos. Tur mēs uzzinām, ka ebreju vārds, kas tulkots kā „Ēģipte” ir vārds „Misraim” un 1. Mozus 10:1-6 ir teikts, ka Mizraims bija Hama dēls, kas bija Noa dēls. Interesanti, ka ēģiptieši joprojām, runājot par sevi, lieto vārdu „Misr”, to ievēro katrs tūrists: „MisrBank”, „MisrTravel Company”, „MisrInsurance Company”.

Nav precīzi zināms, kad Mizraims vai viņa senči emigrēja uz Ziemeļāfriku, tomēr mēs zinām, ka agrīnie iedzīvotāji mirušos apglabāja karstās un sausās smiltīs; sausā klimata dēļ (Kairā vidēji ik gadu nokrišņi ir aptuveni 50 mm, savukārt Luksorā vispār lietus sastopams ļoti reti) līķi ātri dehidrējās un tādēļ viegli saglabājās. (Šādas mirstīgās atliekas ir iespējams apskatīt Britu muzejā). Iespējams, tieši tādēļ agrīnie ēģiptieši, sastopoties ar šādu unikālu parādību, attīstījuši stipro pārliecību par dvēseles nemirstību. Viņi sprieda, ka, ja tādā veidā ķermenis tik labi saglabājas, tad arī dvēsele

varētu izdzīvot. Jebkurā gadījumā, agrīnie ēģiptieši pielika lielas pūles, lai saglabātu savu aizgājušo draugu ķermeņus, vēlāk tos iebalzamējot kā mūmijas.

Rakstība

Arī rakstība tika attīstīta diezgan agri. Skaistie ēģiptiešu hieroglifi tika lietoti jau apvienotās Ēģiptes pirmā ķēniņa laikā. Šie sarežģītie raksti sastāvēja apmēram no 750 atsevišķiem simboliem vai attēliem. Dažreiz viens attēls bija viens vārds, citreiz tas varēja būt zilbju savienojums, un vēl citos gadījumos tas varēja būt viens līdzskanis. Ēģiptiešu hieroglifiem nebija patskaņu, tādēļ mēs nezinām, kā tika izrunāti ēģiptiešu vārdi. Tieši šī iemesla dēļ ēģiptiešu vārdi var atšķirties dažādās grāmatās. Hieroglifu rakstību varēja pierakstīt no kreisās uz labo pusi, no labās uz kreiso vai no augšas uz apakšu. Virziens, kādā attiecīgais raksts tika rakstīts, bija zināms no hieroglifa zīmējuma. Ja zīmējums tika zīmēts uz kreiso pusi, tas norādīja, ka šī raksta rindiņas jālasa no kreisās uz labo pusi.

Apmēram 700 gadus pirms Kristus tika izgudrots demotiskais raksts. Tajā rakstīja no labās uz kreiso pusi, un tā ātri kļuva par vispazīstamāko rakstības formu biznesa un literāriem rakstiem; šī rakstība vēlāk pārtapa par koptu rakstību. Tas bija vienkāršs kursīva raksts, kuru varēja viegli iemācīties un kuru izmantoja daudz biežāk, nekā sarežģīto hieroglifu rakstību.

Ēģiptē rakstīja uz akmens vai papirusa. Senajā Ēģiptē bija bagātīgi sastopams papirusa niedres augs. Tā cietais ārējais apvalks tika noņemts un mīkstā iekšpuse tika sagriezta strēmelēs un izmērcēta ūdenī. Pēc tam šīs strēmeles novietoja blakus citu citai, un citas tika uzliktas tām pa virsu nepieciešamajā garumā un platumā. Tad tām virsū tika uzlikts absorbējošs materiāls, un tas tika atstāts uz vairākām dienām nostāvēties. Tā radās raupjš, bet elastīgs materiāls, uz kura varēja rakstīt ar melnā vai sarkanā krāsā pamērcētu niedres rakstāmo.

Atšifrēšana

Līdz 400. gadam pēc Kristus hieroglifu rakstība vairs netika lietota un vēl pēc 100 gadiem arī demotiskā rakstība vairs nebija sastopama. Tādēļ pētnieki, līdz pat 1822. gadam, vairs nevarēja atšifrēt uz akmens un papirusa rakstīto vērtīgo vēsturisko informāciju. Napoleons Bonaparts iebruka Ēģiptē 1799. gadā. Nākamā gada augustā viens no viņa karavīriem iesaistījās Svētā Juliāna cietokšņā, kas atradās netālu no Rozetas pilsētas, atjaunošanā.

Tur viņš atrada lielu melnu akmeni, 112 x 82 lielumā un 25 centimetru biezū. Uz tā bija trīs rakstībās attēlots uzraksts: augšā bija hieroglifu rakstība, centrā demotiskā un pēdējā bija grieķu rakstība. Grieķu uzraksts, kuru varēja saprast, bija Grieķijas karaļa Ptolemaja V Ēģiptes troņa pārņemšanas dienas piemiņas raksts no 196. gada pirms Kristus. Tika pieņemts, ka šis ieraksts identiski uzrakstīts trīs valodās, un tādēļ būtu iespējams atšifrēt līdz šim nezināmos ēģiptiešu hieroglifus. Pirms Francija varēja iesaistīties šāda veida projektā, Ēģiptē iebruka briti, un 1801. gadā Rozetas akmens nonāca britu rokās, un to aizsūtīja uz Britu muzeju, kur tas atrodas joprojām.

Tomēr Francija bija izveidojusi uzraksta kopiju, un tādā veidā abu valstu pētnieki varēja strādāt pie tā tulkojuma. Kāds brits Tomass Jangs (Thomas Young) strādāja pie šī tulkojuma, bet jaunais franču ģēnijs Fransuā Šempuljons (Francois Champollion) bija tas, kurš visbeidzot atšifrēja hieroglifu nozīmi.

Šempuljons ir dzimis 1790. gada 23. decembrī. Viņam bija fantastiska atmiņa un īpaša svešvalodu izjūta. Vienpadsmit gadu vecumā viņš tekoši prata latīņu, grieķu un ebreju valodas. Kāds skolotājs, vārdā Forjērs (Fourier), kurš bija Napoleona pavadonis ekspedīcijā uz Ēģipti, pamanīja šī jaunekļa iespaidīgās zināšanas un uzaicināja viņu ciemos, un parādīja tam savu Ēģiptes kolekciju. Jaunekli apbūra pirmo reizi redzētais papirusa manuskripts ar tā hieroglifiem, un viņš jautāja: „Vai kāds prot šo lasīt?”

Forjērs pakratīja galvu. „Tad es to izdarišu!” pašapzinīgi paziņoja jaunais Šempuljons.

Divpadsmit gadu vecumā Šempuljons uzrakstīja savu pirmo grāmatu un trīspadsmit gadu vecumā viņš sāka studēt arābu, sīriešu, kaldeju un koptu rakstību. Viņš kļuva par koptiskās rakstības lietpratēju, tādēļ savu dienasgrāmatu turpināja rakstīt šajā rakstībā. Jāatzīst, ka viņš tā arī neredzēja oriģinālo Rozetas akmeni, tomēr 18 gadu vecumā viņam iedeva uzraksta kopiju, un viņš sāka to pētīt.

Turpmākos 14 gadus viņš cīnījās ar tā tulkošanu. Viņa uzdevums bija ļoti grūts, jo akmens augšējā hieroglifu daļa bija daļēji noplīsumi un pazudusi. 1822. gadā 32 gadu vecumā Šempuljons beidzot varēja paziņot, ka viņš spēj izlasīt noslēpumainos ēģiptiešu hieroglifus. Pēc sešiem gadiem, tikai četrus gadus pirms viņa pēkšņās nāves, viņš pirmo reizi apmeklēja Ēģipti. Tika atrasta galvenā hieroglifu rakstības sastāvdaļa, un beidzot varēja pētīt vēsturisko informāciju, kas bija uzrakstīta un akmens plāksnēm un papirusa rullīiem. Pētnieki devās uz darbu, lai beidzot atklātu Ēģiptes vēsturi.

Vēstures avoti

Ēģiptieši nepierakstīja parastus rakstus par vēsturi. Lielāko daļu manuskriptu rakstīja faraoni, kuriem nerūpēja vēsturisko faktu detalizēta atspoguļošana. Tā vietā viņi slavēja paši savus sasniegumus un uzvaras, tādēļ pētniekiem no šādiem rakstiem bija grūti iegūt precīzu vēsturisku informāciju. Pētnieki bieži vien nonāk pretrunās un nespēj izlemt, cik liela daļa no vēsturiskajiem notikumiem patiešām ir reāli notikuši.

Tas ir pavisam pretēji Bībeles ierakstiem, kuros ir atrodamas ne tikai vēsturiskā informācija par uzvarām un sasniegumiem, bet arī par zaudējumiem un pat par vislabāko varoņu kritieniem. Tik objektīvi ieraksti nav atrodamā ēģiptiešu vai kādos citos ārpus Bībeles sastopamos rakstos. Tādēļ aplūkosim Ēģiptes Impērijas vēsturi sākot ar 1) hieroglifu ierakstiem, 2) seno vēsturnieku, piemēram, Manetona, rakstiem, 3) ēģiptiešu priesteru,

kurš dzīvojis aptuveni 300. gadā pirms Kristus, rakstiem un 4) vēsturnieka Jozefa, kurš dzīvoja pirmajā gadsimtā pēc Kristus, rakstiem.

Senākās ziņas

Apdzīvotās Ēģiptes viena no galvenajām teritorijām ir Nīlas upes ieleja, šaurs un bagātīgas zemes gabals, vidēji 12 kilometrus plats un stiepjas līdz pat 1000 kilometru garumā no dienvidiem uz ziemeļiem. Tā kā dienvidu daļa ir augstāka, tad tā tiek saukta par Augšējo Ēģipti un ziemeļu daļa tiek saukta par Lejas Ēģipti. Pie Memfisas, netālu no mūsdienu Kairas, Nīla sadalās dažādās ielejās, veidojot auglīgo upes deltu.

Agrīnajos Ēģiptes laikos mazos ciematus un pilsētas pārvaldīja vietējie vadoņi un karaļi. Pirmais, kurš apvienoja Augšēģipti un Lejas Ēģipti monarhijā, bija Meness; viņu uzskata par pirmo dinastijas dibinātāju. Dinastija ir valdnieku dzimta, kurā tēvs dēlam nodod troni no paaudzes paaudzē. Kad kāds ārpus ģimenes ieguva troni, sākās jauna dinastija. Senajā Ēģiptē bija trīsdesmit trīs dinastijas.

Piramīdu celšanas ēra iesākās tikai trešajā dinastijā. Pirmais trešās dinastijas ķēniņš bija Džosers, kuram palaimējās, ka viņa padomnieks bija ģēnijs Imhoteps. Šis vīrs bija ne tikai apdāvināts inženieris un arhitekts, kurš veidoja un uzbūvēja pirmo lielo piramīdu, bet arī slavens ārsts.

Pirmās dinastijas ķēniņu kapenes atradās Abīdā un Sakārā, aptuveni 370 km no Kairas, zem mastabām, kas bija celtas no dūņu ķieģeļiem vertikāli virs pašām kapenēm. Imhoteps Sakārā bija izracis 7m platu un 28m dziļu vertikālu, akmenī izveidotu eju. Šīs ejas beigās bija apglabāšanas vieta un liels un sarežģīts eju labirints. Šī labirinta mērķis nav zināms.

Virš šīm ejām Imhoteps uzbūvēja akmens mastabu, vismaz 63 x 63 m platu un 8 m augstu. Tā bija pirmā reize, kad apbedīšanas piemineklim tika izmantots akmens. Šo mastabu apvilka ar baltu kaļķakmeni, tādēļ tā

izskatījās lielāka. Virs mastabas tika izveidota četru pakāpju piramīda un vēlāk to paplašināja un izveidoja par sešu pakāpju piramīdu, kura bija 125x108 m plata un 62 m augsta. Tā tika pārklāta ar mirdzošu baltu kaļķakmeni, un, jādomā, izskatījās grandiozi savā krāšņumā.

Kā Imhoteps ieguva šādu ideju? Par to vēl var strīdēties, bet visai ticams šķiet skaidrojums, ka viņš to aizguvis no agrīnās civilizācijas Mezopotāmijā, kur zikurāti, tempļu torņi tika celti jau no neatminamiem laikiem. Iespējams, Bābeles jeb Babilonas tornis bija pirmais šāda veida tornis. Šos torņus izmantoja kā pielūgsmes centrus, un Imhoteps vienkārši to pārveidoja un pielāgoja kapeņēm. Visticamāk, kapeņu laupītāji ielauzās un apzaga Džosera kapa saturu, jo viņa līķis netika atrasts. Tomēr tika atrasti divi alabastra zārciņi, vienā no tiem bija bērna atliekas.

Piramīdas

Sākoties ceturtajai dinastijai, attīstījās arī piramīdu celšana. Pirmais ceturtais dinastijas valdnieks bija Snefers, kurš, iespējams, bijis trīs piramīdu celtnieks. Joprojām var spekulēt, kādēļ viņš būtu uzbūvējis trīs piramīdas, jo pat karalis-dievs nevar tikt apglabāts trīs vietās vienlaicīgi. Viena no ticamākajām teorijām ir šāda: pirmā viņa uzbūvētā piramīda bija Maiduma piramīda, apmēram 64 km attālumā no Kairas. Ārējais piramīdas apvalks ir ticis būvēts no laukakmens, kas sabrucis atrodas piramīdas pakājē. Domājams, ka piramīda sabruka tieši pirms to pabeidza.

Iespējams, tā vietā, lai mēģinātu atjaunot šo piramīdu, Snefers pavēlēja būvēt jaunu pie Dašūras, 45 km uz ziemeļiem. Šī piramīda ir zināma kā Sašķiebtā piramīda, jo tās leņķis ir 54 grādu liels (līdzīgi kā Maiduma piramīdai), tomēr pusceļā tas samazinās līdz 43 grādiem. Šajā piramīdā atrastas dažas plaisas, jo tās smagais akmens pārklājums izraisījis lielu spiedienu uz to. Vai tas varētu būt iemesls, kādēļ tā tika pabeigta mazākā leņķī? Iespējams, tās celtnieki vēlējās būt droši, ka būs vismaz viena piramīda, kura nesabruks. Viņi uzbūvēja arī trešo piramīdu – Sarkano

piramīdu – 43 grādu leņķī (tādā pašā, kādā tika pabeigta Bent piramīda). Tomēr piramīdu celšana joprojām bija eksperimentāla.

Pēc Snefera nāves valdīja viņa dēls Hufu, zināms kā grieķu Heopss, kurš uzbūvēja lielāko piramīdu – ar 229x229 m pamatnes laukumu un 146 m augstumā. Piramīda tika precīzi uzcelta saskaņā ar kompasa četriem punktiem. Acīmredzot celtniekiem nebija sveša riņķa līnijas formula, jo piramīdas pamata perimetrs ir augstums pareizināts ar 2π . 2300000 akmeņu tika izmantoti, lai uzbūvētu šo pieminekli; katrs akmens svēra vidēji 1,2 tonnas, daži pat 7 tonnas. Ja visus šos akmeņus izgrieztu kuba formā ar izmēriem 30x30x30 cm, ar to skaitu pietiktu, lai divreiz apjoztu Austrāliju.

Ziemeļu pusē bija vēlāk aizpildīta un nožogota ieeja. No šīs ieejas tālāk veda 120x120 cm šaurs koridors, vērsts uz leju 26 grādu leņķī; vispirms tas gāja caur piramīdas akmeņiem un vēlāk caur cieto pamatni. Pēc 105 metriem šis koridors izlīdzinās un beidzas nepabeigtā kapeņu istabā. Aiz lejupejošā koridora, aptuveni pēc 18 metriem, ir vēl viens koridors tādā pašā platumā, tikai tas virzās uz augšu 26 grādu leņķī un ir 39 metrus garš. Šī augšupejošā koridora ieeja pēc tam no augšas ir aizpildīta ar trīs lieliem akmeņiem un tā ieeja nobalsināta ar kaļķi, lai to nevarētu redzēt.

Augšupejošā koridora beigās bija vēl kāds horizontāls tunelis, kas veda uz piramīdas pašu centru, kur tas beidzās daļā, ko sauc par Karalienes kambari, lai gan visdrīzāk tā bija mirušā valdnieka pieminekļa vieta.

1986. gadā franču zinātnieki šajā piramīdā izmantoja akmens skenēšanas aprīkojumu un atklāja trīs kambarus tā paša tuneļa rietumu pusē, caur kurām varēja nokļūt Karalienes kambarī. Vienā no šiem kambariem ievietotā video kamera atklāja, ka tas ir tukšs. Šo kambaru mērķis nav zināms.

Tāpat no augšupejošā koridora sākuma ir atklāta lieliski izbūvēta galerija, kura 46 metru augstumā ieiet ķēniņa apbedīšanas velvē. Šī velve ir apvilkta

ar slīpēta granīta blokiem, kuri atvesti pa Nīlu no Asvanas, kas atradās aptuveni 1000 km virzienā uz dienvidiem. Šie bloki katrs svēra aptuveni 15 tonnas, tie ir precīzi izgriezti kvadrāta formā un turas tik cieši kopā, ka starp tiem nevar ievietot pat papīra loksni. Velves dienvidu pusē atrodas liels sarkofāgs. Tā kā tas ir lielāks par lejupejošo koridoru, tiek lēsts, ka šo sarkofāgu tur ievietoja jau piramīdas celšanas laikā.

No velves uz augšu ir redzamas divas mazas šahtas, kas sniedzas līdz pat piramīdas ārpusei. Visdrīzāk tās nav veidotas ventilācijas nolūkiem, kā bieži tiek uzskatīts, jo strādniekiem tās nav piemērotas, savukārt mirušajam karalim nav vajadzības elpot. Iespējams, tām ir bijusi kāda ceremoniāla nozīme, varbūt – lai dāvātu karaļa dvēselei izeju uz ārpasauli. Nesen austrumu šahtā blakus karalienes kambarim tika ievietots mazs robots, lai tas rāptos pa to uz augšpusi, un tiek sacīts, ka šīs šahtas augšā esot akmens durvis. Turpmākie pētījumi varētu atklāt, kas atrodas aiz šīm durvīm.

Nav zināms, kad tieši piramīda tika aplaupīta. Saskaņā ar musulmaņu tradīciju, kalifs Mamums 9. gadsimtā pēc Kristus, ticēja, ka piramīdā ir vērtīgi dārgumi, un tādēļ pavēlēja saviem strādniekiem tajā ielauzties. Pavisam loģiski, ka viņi sāka kalt ziemeļu puses pašā centrā, bet Hufu jau nojauta, ka ieeju vajadzētu veidot nostāk no piramīdas centra. Mamuma vīri varēja izrakties cauri visai piramīdai un neko tā arī neiegūt, ja viņiem nebūtu paveicies. Viņu vardarbīgā kalšana sadrupināja blakus esošo akmens plāksni, kas nosedza augšupejošā tuneļa zemāko galu, un tādēļ tas iebruka. Strādnieki, izdzirdot skaļo troksni, precīzi noteica, no kurienes tas nāca, mainīja kalšanas virzienu un drīz sadūrās ar augšupejošo tuneli. Tieši caur šo Mamuma izveidoto tuneli mūsdienās tūristi var apskatīt šo piramīdu.

Hufu piramīdas austrumu pusē tika apglabāta bērū laiva, visdrīzāk, lai valdnieka dvēseli nogādātu viņpasaulē. Netālu atrodas vairākas mazākas piramīdas, kuras sauc par Karalienes piramīdām. Arheologs Džordžs Raizners (George Reisner) 1925. gadā uz ziemeļiem no šīm mazajām piramīdām atrada vienīgās neaiztiktās vecākās karaļvalsts kapenes. Tās atrodas 30 metru dziļā pazemes ejā un piederēja karalienei Heteferesa,

karāja Hufu mātei. Šo kapeņu dārgie rotājumi pašlaik atrodas Kairas muzejā.

Hufu dēls Hafre (grieķu val.: Chephren) uzbūvēja nākamo lielāko piramīdu. Tā bija tikai trīs metrus zemāka, nekā viņa senču piramīda, bet tā kā tās slīpums ir mazliet lielāks – 52 grādi 51 grāda vietā, tad tās pamats ir par 14,5 metriem mazāks, un tādēļ tajā tika izmantoti arī mazāki akmeņi. Šīs piramīdas virsotnē joprojām ir saglabāties tās oriģinālais kaļķakmens pārklājums, ar kuru tika pārklātas lielākā daļa piramīdu. Tieši šo kaļķakmeni visvairāk iekāroja vietējie strādnieki, tādēļ viņi bieži noņēma to no piramīdām, un izmantoja savām vajadzībām.

Austrumos no Hafre piramīdas atrodas milzīgā Sfinksa. Tai ir Hafre seja un uzbrūkošas lauvas ķermenis. Tā ir 73 metrus gara un 20 metrus augsta. Ķermenis tika izkalts no cieta akmens, kas atradās būvlaukumā, un tā kājas ir taisītas no ķieģeļiem.

Menkaure (grieķu val.: Mycerinus) ir trešās un mazākās Gīzas piramīdu grupas celtnieks. Šī piramīda aizņem mazāk kā ceturto daļu no Hufu piramīdas lieluma. Kad to pabeidza, tās augstums bija 66 metri. Piramīdas virsotne tika pārklāta ar baltu kaļķakmeni, bet zemākās sešpadsmit pakāpes tika pārklātas ar sarkanu granītu no Asvanas. Dažas no šīm pakāpēm nav nopulētas, tā demonstrējot piramīdu celšanas metodi: pārklājums tika uzlikts raupjš un tikai tad virzienā no augšas uz leju, tas tika noslīpēts. Nenoslīpētās pakāpes norāda uz to, ka Menkaure nomira, pirms viņa piramīda tika pilnībā pabeigta.

Kā faraoni varēja uzbūvēt šīs varenās celtnes un nogādāt to milzīgos akmeņus katru savā vietā? Tiek paustas dažādas idejas par ģeniālām mehāniskām ierīcēm, NLO, helikopteriem vai tā saucamajiem piramīdu torņiem. Nav atrodami nekādi raksti, gravējumi vai sienu zīmējumi, kas norādītu, kā tika uzceltas piramīdas. Mums ir tikai viens īsts pavediens, un tas ir pirmais Karnaka tempļa balsts. Akmeņi tika novietoti attiecīgajā pozīcijā, izmantojot rampu, kas tika izveidota no saulē izkaltētiem

ķieģeļiem. Mēs to zinām, jo daudzi ķieģeļi joprojām atrodas tajā pašā pozīcijā un vietā.

Cik ilgu laiku prasīja piramīdas celšana? Hērodots apgalvo, ka: „Darbs turpinājās trīs mēnešu maiņās, 100 000 vīru katrā maiņā. Bija nepieciešami desmit vergu darba gadi, lai izveidotu eju, pa kuru tika vilkti akmeņu bloki... Lai uzbūvētu pašu piramīdu, bija nepieciešami divdesmit gadi.” Tomēr mēs zinām, ka Sašķiebtā piramīda tika uzcelta aptuveni divu gadu laikā. Piramīdā atrastie gravējumi, spriežot pēc pieejamajiem datiem, ir tikai vienu gadu veci, kas norāda, ka Hufu piramīda varētu būt uzcelta tikai trīs vai četrus gadu laikā. Hērodota skaitļi varētu būt pārspīlēti. Doktors Marks Lēners (Mark Lehner) nesen atklāja milzīgu maiznīcu netālu no piramīdām. Tāpat viņš tur atrada pavaru, maizes podus un mīklas tvertnes. Viņš aprēķinājis, ka maiznīca bija spējīga sagatavot maizi, lai katru dienu pabarotu aptuveni 30 000 strādnieku.

Ēģiptē ir atrodamas aptuveni 80 piramīdas, bet neviena nav tik liela, kā Gīzas piramīdu grupa. Vēlāk piramīdas tika būvētas no mazākiem un raupjākiem akmeņiem, citreiz pat no laukakmeņiem, un tās pārvilka ar noslīpētiem kaļķakmens blokiem. Zagļi tik un tā iebruka visās piramīdās un nozaga to dārgumus un tur iekšā esošos valdnieku līkus.

12. dinastijā bija spēcīgi valdnieki, kas izveidoja Faijūmu, auglīgu oāzi, kas nodrošināja aptuveni divus miljonus cilvēku. Šīs dinastijas karaļi arī būvēja piramīdas, bet tās nebija tik sarežģītas un bija daudz mazākas; pēc šīs dinastijas vairs netika būvētas milzīgas piramīdas.

Hronoloģija un saikne ar Bībeli

12. dinastija valdīja apmēram 200 gadus, agrīnie pētnieki par dinastijas pēdējo valdīšanas gadu uzskata apmēram 2000 gadu pirms Kristus, bet nesen pētnieki ir sākuši apšaubīt šo datumu. Pīters Džeimss (Peter James) un četri citi pētnieki grāmatā “Tumsas gadsimti” (Centuries of Darkness), kas izdota 1991. gadā, 318. lappusē apgalvo, ka senās Ēģiptes datējumu laiki

jāsamazina par aptuveni 250 gadiem. Grāmatas priekšvārdā Kolins Renfrīvs (Colin Renfrew), Kembridžas universitātes arheoloģijas profesors, rakstījis šādus vārdus: „Es jūtu, ka viņu kritiskā analīze ir pareiza un ka tuvojas hronoloģiska revolūcija.” (25. lpp.)

Deivids Rols (David Rohl) savā grāmatā “Laika pārbaude”(A Test of Time), kas izdota 1995. gadā, ierosina vēl dramatiskāku gadu samazināšanu.

Šāds samazinājums var nozīmēt to, ka Bībeles stāsti par Jāzepu, Jēkaba un viņa ģimenes emigrēšanu un nokļūšanu faraona verdzībā ir notikuši divpadsmitās dinastijas laikā; tam ir atrodami nozīmīgi arheoloģiski pierādījumi.

Sers Flinders Petrjē (Flinder Petrie) veica izrakumus Faijūmā no 1880. gada un 1986. gadā Mančesteras muzeja doktore Rozālija Deivida (Rosalie David) pārskatīja viņa veikto darbu. Viņa publicēja savu pārskatu izdevumā „Senās Ēģiptes piramīdu cēlēji.” Septītās nodaļas nosaukums ir šāds: „Svešinieki Kahūnā.” 91. lappusē viņa raksta: „Ir acīmredzami, ka Kahūnas pilsētā dzīvoja aziāti¹, un tas var būt ietekmējis situāciju citās vietās Ēģiptē. Šie cilvēki nosacīti tika klasificēti kā aziāti, lai gan precīza viņu dzimtene Sīrijā vai Palestīnā nav noteikta... Iemesls svešinieku klātbūtnei ir nezināms.”

Gan Petrjē, gan Deivida pārņēma tradicionālos datējumus un neasociēja šos imigrantus ar izraēliešiem, bet pēc jaunajiem pārskatītajiem hronoloģiskajiem datiem, šo svešinieku noteikšanai vajadzētu būt pavisam vieglai un acīmredzamai.

Kāds interesants Petrjē atklājums bija par lielām „koka kastēm...”, kas atradās zem vairākām Kahūnas mājām. Tajās bija mazi bērni, dažreiz vienā bija apglabāti pat vairāki bērniņi, kuri bija tikai pāris mēnešus veci.” Tas varētu būt skaidrojams ar faktu, ka faraons izdeva dekrētu, ka izraēliešu populācijā uzreiz pēc dzimšanas jānogalina visi vīriešu kārtas bērni; šis

¹ Senās Ēģiptes kontekstā termins „aziāti” apzīmē tautas, kas dzīvoja uz austrumiem no Āfrikas kontinenta – mūsdienu Tuvo un Vidējo austrumu teritorijā.

dekrēts atrodams 2. Mozus 1:16. Tālāk Bībelē norādīts, ka dažām mātēm izdevās pasargāt savus bērnus, līdz viņi bija dažus mēnešus veci. (2. Mozus 2:3)

Vispārsteidzošākā pētniekiem šķita šo ļaužu pēkšņā pazušana. Deivida rakstīja: „Ikdienā lietoto priekšmetu un lietu daudzums, dažādība un veidi, kas tika atstāti mājās, patiešām varētu norādīt, ka viņu aiziešana notikusi steigā un pēkšņi.” (199. lpp)

Saskaņā ar 1. Ķēniņu 6:1 atrodamo hronoloģiju, lielā iziešana notika apmēram 1445. gadā pirms Kristus; tas ir ļoti drīz pēc divpadsmitās dinastijas beigām. Mozus ir piedzimis Amenemheta III valdīšanas laikā, kuram nebija pašam savu dēlu, tikai meita Sebeknefrure, kurai pašai arī nebija bērnu. Tas izskaidrotu, kādēļ viņa mazgājās pie upes, nevis savā pilī. Viņa pielūdza Nīlas upes dievu Hapi, kurš bija arī auglības dievs. Viņa, iespējams, niedrēs atrasto bērniņu uzskatīja par atbildi uz savu lūgšanu, un tādēļ viņa ierosināja, lai šis bērniņš būtu viņas dēls un troņmantinieks.

Kad Mozum palika 40 gadu, viņš nogalināja ēģiptieti, kurš darīja pāri izraēliešiem. Kad faraons dzirdēja par notikušo, Mozum bija jābēg. Tādēļ Amenemhets palika bez mantinieka, un, kad viņa meita nomira, viņa dinastijai pienāca gals, un to aizstāja trīspadsmitā dinastija, kuras laikā pār Ēģipti nāca desmit mocības un notika izraēliešu iziešana. Neferhoteps I bija pēdējais valdnieks pirms hixsu ierašanās Ēģiptē un varētu būt tas faraons, kas valdīja izraēliešu iziešanas laikā.

Hiksi

Sodības jeb mocības, par kurām stāstīts 2. Mozus grāmatā 7.-12. nodaļā, lielā mērā izpostīja Ēģipti. Kāds zintnieks vārdā Ipuvers uz Memfisā atrasta papirusa, kurš šobrīd atrodas Leidenas muzejā Holandē, bija aprakstījis tā laika apstākļus: *„Zemē plosās sodības un asinis ir visur... mirušie tiek apglabāti upē... upe ir asinīs... Ēģiptē ir ienākuši svešinieki no ārpusē... viss, pat labība ir iznīcināta visā valstī.”* („The Ancient Egyptians”, 95-99.)

Šie „svešinieki” bija hixsu migranti, kuri sagrāba Ēģiptes zemi. Citējot Manetonu, Jozefs rakstīja: „*Mūsu karaļa vārds bija Timaus. Es nezinu kā, bet viņš uzzināja, ka Dievs bija pret mums, un pārsteidzošā veidā pie mums nāca necilas izcelsmes vīri no austrumu ceļiem, un viņi bija pietiekami drosmīgi, lai izpētītu mūsu valsti un ieņemtu to ar varu, kamēr mēs nemaz necīnījāmies pretī.*”

Ēģiptei parasti bija labi sagatavota armija. Grūti izskaidrot, kā hiksi varēja okupēt Ēģipti bez cīņas, ja vien, protams, Ēģiptes armija pavisam nesen netika iznīcināta Sarkanajā jūrā, kā tas aprakstīts 2. Mozus 14:28. Jau līdz trīspadsmitajai dinastijai Ēģiptes ziemeļu daļā bija liels skaits hixsu iedzīvotāju. Laikā, kad centrālā valdība pagrima, viņu klātbūtne nodrošināja jaunu ieceļotāju pieplūdumu no Fenīcijas un Palestīnas, un tā nostiprinājās arī hixsu dinastija.

Šādi iesākās Otrais starpposms, kas bija šķelšanās un nepakļāvības laiks, tumšo gadsimtu laiks, kas ilga aptuveni 214 gadus. Piecpadsmitās dinastijas hiksi valdīja no Avaris līdz austrumu deltaī, pilnībā pārvaldot valsts ziemeļu un vidusdaļu. Vienlaikus pastāvēja arī Sešpadsmitā dinastija, kas pārvaldīja valsts centrālo daļu un deltu, tomēr iespējams, ka tā arī bijusi pakļauta hixsu dinastijai. Vairāk neatkarību piedzīvoja valsts dienvidu daļa, kurā valdīja trešā vara, Tēbiešu septiņpadsmitā dinastija, kuras pārziņā bija teritorija starp Elefantīnu un Abīdu. Kamose no Tēbām (1576.-1570. pirms Kristus) veiksmīgi cīnījās pret hiksiem, un viņa brālis Ahmose I visbeidzot apspieda viņus un apvienoja Ēģipti.

Nākamajā nodarbībā turpināsim iepazīt Ēģiptes impēriju.

ROKOTIES PAGĀTNĒ ir Tiešsaistes Bībeles studiju neklātienes nodarbību programma. Autortiesības aizsargātas.

Apmeklējiet mūsu mājaslapu www.biblesstudijas.lv vai sazinieties ar mums:

e-pasts: konsultants@bible.lv

tālrunis: + 371 25 131 810